

Μιχαήλ Λαγουδάκος*, Μαριμέλ Χρύση**
**Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΥΤΟΓΝΩΣΙΑΣ ΚΑΙ Ο ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΣ
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗ ΘΕΑΤΡΙΚΗ ΔΡΑΣΗ**
(Ανακοίνωση στο 1^ο εργαστήριο)

1. Εισαγωγή

Παρατηρούμε γύρω μας το δυσάρεστο φαινόμενο της επιλογής εργασίας με βάση παράγοντες που δεν έχουν σχέση με το άτομο ως ξεχωριστή ανθρώπινη ύπαρξη, αλλά με την οικονομική κατάσταση της κοινωνίας αφενός ή διάφορων κοινωνικών τάσεων που δίνουν ελπίδες για διεξόδους, τις περισσότερες φορές ελπίδες φρούδες. Τα άτομα που από τη φύση τους εμφανίζουν εξωστρεφή χαρακτηριστικά συνήθως επιβάλλουν την παρουσία τους σε κοινωνικές ομάδες, ενώ τα πιο εσωστρεφή άτομα, ανεξαρτήτως ικανοτήτων και δεξιοτήτων, αισθάνονται παραγκωνισμένα και ενίοτε παροπλισμένα... Στα πλαίσια αυτής της ανάγκης, μέσα από τον ευαίσθητο θεσμό του ΣΕΠ θα πρέπει να στρέψουμε τους μαθητές προς την ανακάλυψη του ξεχωριστού και ιδιαίτερου εαυτού τους, με τις ικανότητες και δεξιότητες που ο καθένας έχει ως μοναδική ύπαρξη. Θα πρέπει να αποσαφηνιστεί ότι ο στόχος δεν είναι η κοινωνική εξομοίωση, αλλά η ατομική προβολή, και ότι η κοινωνία

δεν μπορεί να ξεπεράσει τα αδιέξοδά της μέσα από την ένταξη σε μάζες συγκεκριμένων καθηκόντων και συμπεριφορών, αλλά μέσα από την ανάδειξη της ατομικότητας και της λειτουργίας σε συγχρονικές δομές των διαφορετικών και μοναδικών συν-υπαρχόντων πολιτών. Το θέατρο, και η τέχνη γενικότερα θα μπορούσε να βοηθήσει στην προσπάθεια για κατάκτηση της αυτογνωσίας...

2. Αυτογνωσία

Σε μια εποχή, όπως η σημερινή, που χαρακτηρίζεται από ταχύτατες εξελίξεις σε όλους τους τομείς της τεχνολογίας και της επιστήμης και από συνεχείς μεταβολές σε κοινωνικά και οικονομικά δεδομένα, ο επαγγελματικός προσανατολισμός φαίνεται μια πολύ δύσκολη υπόθεση για το μαθητή. Οι μεταβολές αυτές δημιουργούν αυξανόμενες απαιτήσεις στο χώρο της επαγγελματικής σταδιοδρομίας και συντελούν στην εμφάνιση πολλών νέων επαγγελματιών, κάνοντας όλο και πιο

* Ο Μ. Λ. είναι Η.Μ & Μ.Υ, ΜSc, Σχολικός Σύμβουλος ΠΕ12, ΔΔΕ-Β' Αθήνας, Διεύθυνση επικοινωνίας: Μεσογείων 402, 15342 Αγ. Παρασκευή, τηλ. 210-6392243. e-mail: mlagoudakos@yahoo.gr

** Η Μ.Χ είναι Φιλολόγος, Καθηγ.-Σύμβουλος ΣΕΠ στο ΓΡΑΣΕΠ 3ου Γυμνασίου Αγ. Παρασκευής. Διεύθυνση επικοινωνίας: Δερβενακίων και Καράγιωργα, 15343, τηλ. 210-6084078. e-mail: marimelchrissi@yahoo.gr

δύσκολο να προβλεφθεί τι ακριβώς θα συμβαίνει μετά από μια δεκαετία, όταν οι σημερινοί μαθητές θα βγουν στην αγορά εργασίας, Ταυτόχρονα η αβεβαιότητα μεγαλώνει και η δυσκολία επιτείνεται καθώς οι μαθητές καλούνται πολύ νωρίς να αποφασίσουν για την επαγγελματική τους διαδρομή, αλλά και να αποκτήσουν δεξιότητες για την αντιμετώπιση μελλοντικών προσαρμογών, αφού ένας εργαζόμενος προβλέπεται να αλλάζει κατά μέσο όρο 8-10 επαγγέλματα, ειδικότητες ή θέσεις εργασίας*.

Έτσι τίθεται το ερώτημα: «Πώς θα ξέρω ποιά είναι η βέλτιστη επιλογή για μένα; Πώς θα το αποφασίσω;» Αυτό αποτελεί ένα από σημαντικότερα ερωτήματα στη ζωή κάθε ανθρώπου που θα τον βοηθήσει να υλοποιήσει τα όνειρά του. Είναι από όλους αποδεκτό σήμερα ότι το βασικό μέσο για να απαντηθεί το ερώτημα είναι η αυτογνωσία.

Αυτογνωσία και Θέατρο

Η τεχνική της προσομοίωσης και το παίξιμο ρόλων ως μέρος της εκπαιδευτικής διαδικασίας συντελεί στη συνειδητοποίηση και την αυτογνωσία. Μέσα από τη θεατρική δράση οι μαθητές ψάχνουν στην «αποθήκη» του εαυτού τους συναισθήματα και αντιδράσεις σε καταστάσεις που δεν έχουν ζήσει προηγουμένως, ανακαλύπτοντας συμπεριφορές που δεν είχαν συνηθίσει να ενστερνίζονται. Χρησιμοποιώντας τη φαντασία τους «γεμίζουν» τους ρόλους-τραπουλόχαρτα και μ' αυτό τον τρόπο εξοικειώνονται με την ενσυναίσθηση. Αναλαμβάνοντας ρόλους ερευ-

νούν, συναισθηματικά εκ του ασφαλούς, ρόλους που υπάρχουν ως δυνατότητες στην πραγματική ζωή εμπλουτίζοντας έτσι την γκάμα των μελλοντικών επιλογών τους. Ταυτόχρονα με την προσωπική διερεύνηση, μέσα από τη συνεργασία με την υπόλοιπη ομάδα έχουν την ευκαιρία να διαχειριστούν θέματα κοινωνικοποίησης, όπως τα «όρια» του ατόμου μέσα στο σύνολο είτε το φανταστικό, αυτό του έργου δηλαδή, είτε το πραγματικό, δηλαδή της θεατρικής ομάδας.

Το θέατρο ειδικά, ως μορφή δραστημικής τέχνης, δίνει την ευκαιρία στους μαθητές να αυτενεργούν, να δημιουργούν, να διερευνούν, να συνεργάζονται, να συγκεντρώνουν πληροφορίες και να κρίνουν. Συνειδητά και συστηματικά δημιουργεί ένα κοινωνικό πλαίσιο αποδοχής, συνεργατικότητας και ενθάρρυνσης, όπου έμμεσα «αναγκάζονται» να συμμετέχουν όλοι οι εκπαιδευόμενοι, ανεξάρτητα από τη σχολική γνώση, τη σχολική επίδοση, το φύλο καθώς και την κοινωνική-πολιτισμική προέλευση (Τουπλικιώτη, 2007).

Το θέατρο δημιουργεί μια κοινή βάση επικοινωνίας, ένα κοινωνικό δεσμό με τον οποίο οι μαθητές μπορούν να στήσουν γέφυρες επικοινωνίας. Η θεατρική έκφραση βοηθά κατ' εξοχήν στο να έρθει στην επιφάνεια ό,τι πιο βαθύ και αληθινό έχει ο καθένας και έτσι μπορεί να αξιοποιηθεί ο πλούτος που κουβαλά μέσα του.

Το θέατρο, και η τέχνη γενικότερα, λειτουργούσε ανέκαθεν προωθώντας την ατομικότητα και ενισχύοντας την ατομική έκφραση και τη στροφή, ιδιαίτερα των περισσότερων εσωστρεφών

* Βλ. Κατσανέβας, 2002, 2004 και 2007.

ατόμων, προς την αυτο-αποδοχή μέσω της αυτο-έκφρασης. Το άτομο ενισχύεται μέσω της έκθεσής του στην ομάδα σε συνθήκες ευνοϊκές, αφού στην ομάδα συνεργασίας πάνω σε ένα κοινό σχέδιο είναι α ριγοτι δεδομένες οι κοινές προτιμήσεις, κλίσεις και σε κάποιο βαθμό κοσμοθεωρίες των μελών, άρα είναι και σε μεγάλο βαθμό δεδομένη η αποδοχή μεταξύ των μελών.

Ο δρόμος προς την αυτογνωσία, είναι φυσικά προσωπικός για τον κάθε μαθητή και οι τρόποι προσέγγισής της ποικίλλουν. Το θέατρο με τη μεθοδολογία και τις τεχνικές που χρησιμοποιεί βοηθά στην απόκτηση αυτογνωσίας καθώς συμβάλλει στην ανάπτυξη της συναισθηματικής νοημοσύνης, συστατικό στοιχείο της οποίας αποτελεί και η αυτογνωσία. Ακόμα η αυτογνωσία μπορεί να συσχετιστεί με το θέατρο, γιατί μέσα από αυτή τη διαδικασία ο μαθητής ενθαρρύνεται και ανακαλύπτει ικανότητες κι εμπειρίες, τις οποίες αναπτύσσει μέσα από το κοινό παίξιμο με την ομάδα. (Κουρετζής, 1990:50)...

3. Θεατρική Δράση και Επαγγελματικός Προσανατολισμός

Η συμβουλευτική και ο επαγγελματικός προσανατολισμός μέσα από τη θεατρική δράση μπορεί να εφαρμοστεί στους εξής τομείς:

Σχεδιασμός επαγγελματικής απόφασης: α) μακροπρόθεσμος στόχος. Συνδέεται με διαισθητική προσέγγιση, ενόραση, υποσυνείδητες επιλογές, ικανότητες. β) βραχυπρόθεσμες στρατηγικές. Σχεδιάζονται σε ρεαλιστικότερη βάση, συσχετίζονται με συγχρονικούς

παράγοντες και κοινωνικο-οικονομικά δεδομένα, επαναπροσδιορίζονται και τροποποιούνται ευκολότερα και είναι διαχειρίσιμα ανάλογα με την αλληλεπίδραση με το περιβάλλον, την εκτίμηση ανάπτυξης ή όχι δεξιοτήτων του ατόμου ή τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται. Ο μαθητής μπορεί μέσα από το θεατρικό παιχνίδι να συνειδητοποιήσει τη διαδικασία της στοχοθεσίας και να εξοικειωθεί με την οργάνωσή της.

4.α. Μελέτη 1^{ης} περίπτωσης

Η περίπτωση που θα αναφέρουμε παρακάτω υλοποιήθηκε στα πλαίσια του προγράμματος αγωγής σταδιοδρομίας σε ομάδα παιδιών από όλα τα τμήματα της Γ΄ Γυμνασίου του 3^{ου} Γυμν. Αγ. Παρασκευής, με θέμα τη θεατρική δράση ως συντελεστή αυτογνωσίας. Κατά τη διάρκεια των μαθημάτων προηγήθηκαν θεατρικές δράσεις, όπως:

- i ασκήσεις χαλάρωσης και αναπνοής
- ii ασκήσεις σωματικής ενεργοποίησης και έκφρασης
- iii βιωματικές ασκήσεις υποθετικών σεναρίων
- iv ασκήσεις καθοδηγούμενης φαντασίας
- v ασκήσεις ανάγνωσης και ορθής εκφοράς του λόγου μέσα από τη μελέτη αποσπασμάτων θεατρικών διαλόγων
- vi σύντομες ασκήσεις αυτοσχεδιασμού, όπως η απόδοση λέξεων με διαφορετικούς επιτονισμούς που να παραπέμπουν σε διαφορετικές ερμηνείες από τους ακροατές (π.χ. η απόδοση της λέξης «ναι» με τρόπο που να εκφράζει δέκα διαφορετικά συμφραζόμενα)

Μετά από αυτό το στάδιο και αφού οι μαθητές εξοικειώθηκαν με τις τεχνικές του θεατρικού παιχνιδιού, δόθηκε το τελικό θέμα αυτοσχεδιασμού με τίτλο «*Μια μέρα πρόβας στο θέατρο...*». Οι στόχοι του προγράμματος ήταν:

- επίτευξη αυτογνωσίας μέσω των τεχνικών της προσομοίωσης και του παιξίματος ρόλων
- ενίσχυση των δεσμών της ομάδας-κοινωνικοποίηση
- εξοικείωση με ομάδα επαγγελματιών που σχετίζονται με ένα χώρο (στην προκειμένη περίπτωση το χώρο του θεάτρου)...

4.β. Μελέτη 2^{ης} περίπτωσης

Η δεύτερη περίπτωση υλοποιήθηκε στα πλαίσια των προγραμμάτων «Πάμε Σινεμά;» και Ολυμπιακής Παιδείας, με θέμα: «Διαφορετικοί αλλά ίσοι» σε ομάδα παιδιών της Α' Λυκείου του ΓΕΛ. Φιλοθέης. Ο τίτλος της ταινίας ήταν «*Τελευταίο Πλάνο*» και είχε θέμα τις διαπροσωπικές σχέσεις δύο νέων, που γίνονται αιτία να ματαιωθεί μια σχολική γιορτή. Μέσα από την ταινία τονίζεται ο επηρεασμός από το κοινωνικό περίγυρο, η ξενοφοβία και οι σχέσεις των νέων...

5. Συμπεράσματα

Οι μαθητές μέσα από τα προγράμματα ερεύνησαν τρόπους έκφρασης

που δεν είχαν ως τότε δοκιμάσει –είναι ενδιαφέρον το ότι ένα μεγάλο ποσοστό από αυτούς δεν είχαν εργαστεί ξανά σε θεατρική ομάδα. Συνειδητοποίησαν ότι η εργασία στην ομάδα δεν έχει σαν στόχο την ανταγωνιστική αντιπαράθεση ή την προσωπική ανάδειξη, αλλά ότι αυτό που συντελεί στη συναισθηματική ανάπτυξη των ατόμων που συμμετέχουν είναι η ανατροφοδότηση συναισθημάτων και το μοίρασμα εμπειριών μέσα στο ασφαλές περιβάλλον της ομάδας

Το θέατρο, ο κινηματογράφος και η τέχνη γενικότερα, λειτουργούσαν ανέκαθεν προωθώντας την ατομικότητα και ενισχύοντας παράλληλα την ατομική έκφραση και τη στροφή ιδιαίτερα των περισσότερων εσωστρεφών ατόμων προς την αυτοαποδοχή μέσω της αυτοέκφρασης. Μέσα από το θέατρο διευκολύνεται η δυνατότητα ανακάλυψης των ειδικών ικανοτήτων και δεξιοτήτων καθώς και η ζύμωσή τους μέσω της αλληλεπίδρασης με το κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο εκφράζονται. Το άτομο ενισχύεται μέσω της έκθεσής του στην ομάδα σε συνθήκες ευνοϊκές, αφού στην ομάδα συνεργασίας πάνω σε ένα κοινό σχέδιο είναι a priori δεδομένες οι κοινές προτιμήσεις, κλίσεις και σε κάποιο βαθμό κοσμοθεωρίες των μελών, άρα είναι και σε μεγάλο βαθμό δεδομένη η αποδοχή μεταξύ των μελών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Αρχοντάκη Ζ., Φιλίππου Δ., (2003). *205 βιωματικές ασκήσεις για την εμφύχωση ομάδων*, Αθήνα: Καστανιώτη.
- Γραμματάς, Θ., (2004). *Το Θέατρο στο Σχολείο. Μέθοδοι Διδασκαλίας και Εφαρμογής*. Αθήνα: Ατραπός.
- Dawson S. W., (1986) *Δράμα και δραματικό στοιχείο*, Εκδοτική Ερμής.
- Goleman D., (2009) *Η συναισθηματική νοημοσύνη στο χώρο της εργασίας*, Ελληνικά Γράμματα.
- Κοντογιάννη Α., (2000). *Η Δραματική Τέχνη στην Εκπαίδευση*, Ελληνικά Γράμματα.
- Κουρετζής Λ., (1991). *Το θεατρικό παιχνίδι*, Καστανιώτης.
- Μαρτίν Μ. (Martin Meirieux), (2001). *Αυτογνωσία μέσα από το θέατρο*, Εκδόσεις Ντου-ντούμη.
- Μουδατσάκης Τ., (1994). *Η θεωρία του δράματος στη σχολική πράξη*, Καρδαμίτσας.
- Μουρ Σ., (1986). *Το σύστημα Στανισλάβσκι*, Παρασκήνιο.
- Μπιρμπίλη Σ., (2008). *Η Διερευνητική Δραματοποίηση στο Μάθημα της Αγωγής του Πολίτη*. Αθήνα: Συνέδριο ΕΚΠΑ
- Σιδηροπούλου-Δημακάκου Δ., (2010). *Επαγγελματική Αξιολόγηση, Τεστ και ερωτηματολόγια επαγγελματικού προσανατολισμού*, Μεταίχμιο.
- Το θέατρο στην εκπαίδευση, Θεωρία και Πράξη*, Επιστημονικές ημερίδες ακαδημαϊκού έτους 2005-6, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου Τμήμα θεατρικών σπουδών, Εκδόσεις Παπαζήση.